

Eerste doordenking maatschappelijke gevolgen coronamaatregelen

» **Zorgen van ouders bij de terugkeer naar kinderopvang**

» Ten geleide

Op dit moment zijn er in Nederland tal van maatregelen ter bestrijding van de corona epidemie, oftewel het indammen van het coronavirus, van kracht. De maatregelen zijn talrijk en raken (bijna) alle burgers in de samenleving. De gevolgen van de maatregelen beperken zich niet tot de volksgezondheid, maar spelen zich ook af op het terrein van de economie en het maatschappelijk leven. De roep om kennis over deze mogelijke brede maatschappelijke gevolgen klinkt steeds luider in het publieke, politieke en beleidsmatige debat.

Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) heeft als taak om te volgen, verkennen en verklaren hoe het met de inwoners van Nederland gaat op sociaal en cultureel gebied ten einde bij te dragen aan verantwoorde keuze van beleidsdoelen, het kiezen van wegen om deze doelen te realiseren en informatie te verwerven met betrekking tot de uitvoering van interdepartementaal beleid. Vanuit die taakopvatting heeft het SCP de maatschappelijke gevolgen van een aantal van de nu van kracht zijnde maatregelen op de terreinen die het dichtst aan ons werkveld grenzen tegen het licht gehouden.

Deze notitie is gebaseerd op eerder verricht SCP-onderzoek, daar waar mogelijk aangevuld met beschikbare kennis uit de literatuur. Uiteraard valt over al deze maatregelen veel meer te zeggen dan op de korte termijn mogelijk was. Wij pogen een balans te vinden tussen de grote urgentie van de kennisvraag en de volledigheid van de beantwoording daarvan. Het SCP wil met deze notitie bijdragen aan een integrale blik op het dagelijks leven van burgers en het inzicht daaromtrent in de (crisis) besluitvorming.

Literatuur

- De Volkskrant (15-5-2020). *Hoog verzuim op scholen met veel leerlingen uit de armere gezinnen*.
- Dekker, P., L. van der Ham en A. Wennekers (2018). *Continu Onderzoek Burgerperspectief 2018*¹. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Eenvandaag (13-6-2019). *Ruime meerderheid wil dat overheid vaccineren verplicht*. <https://eenvandaag.avrotros.nl/panels/opiniepanel/alle-uitslagen/item/ruime-meerderheid-wil-dat-overheid-vaccineren-verplicht> (Geraadpleegd op 8 mei 2020).
- Nederlands Jeugd Instituut (2020). *Kinderen voorbereiden op teruggaan naar school*. <https://www.nji.nl/nl/coronavirus/Ouders/Dagelijks-leven/Kinderen-voorbereiden-op-teruggaan-naar-school> (Geraadpleegd op 8 mei 2020).
- New York Times (5-5-2020). <https://www.nytimes.com/2020/05/05/health/coronavirus-children-transmission-school.html>.
- NOS (12-5-2020). *Noorse gezondheidsautoriteit: schoolsluiting was onnodig* (Geraadpleegd op 12-5-2020).
- Pueyo, T. (2020). *Coronavirus: The hammer and the dance. What the next 18 months can look like, if leaders buy us time*. <https://medium.com/@tomaspueyo/coronavirus-the-hammer-and-the-dance-beg9337092b56> (Geraadpleegd op 8-5-2020).
- Rijksoverheid (2020). *Persconferentie Minister-President Rutte*. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/mediateksten/2020/03/13/letterlijke-tekst-persconferentie-na-minister-raad-13-maart-2020> (Geraadpleegd op 13-5-2020).
- Roeters, A. en F. Bucx (2018). *Kijk op Kinderopvang*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Sociaal en Cultureel Planbureau (2020). *Maatschappelijke gevolgen coronamaatregelen*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Slot, P., I. Jepma, P. Muller, B. Romijn, C. Bekkering en P. Leseman (2019). *Ontwikkelingen in de kwaliteit van de Nederlandse kinderdagopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang*. Utrecht: Universiteit Utrecht en Sardes. Gecombineerde metingen 2017-2019.

Inhoud

1	Terug naar school?	5
2	In de schoenen van ouders	7
3	Zorgen in tijden van corona	9

1 Terug naar school?

Op 11 mei j.l. zijn de scholen en de kinderopvang weer opengegaan. Dit is in veel opzichten een positieve ontwikkeling. Nu de scholen en kinderopvang weer open zijn, kunnen kinderen weer leren en samen spelen, zijn er geen grote verschillen meer tussen kinderen met meer en minder begeleiding thuis en is er weer meer zicht op en zorg voor kinderen met onveilige thuissituaties.

De branche Kinderopvang schat echter in dat tussen de 10 en 15% van de ouders hun kinderen nog thuishoudt (NOS 11-5-2020). Er zijn ook tekenen dat met name op basisscholen met armere leerlingen een substantieel thuis blijft (Volkskrant 15-5-2020). Dat ouders hun kinderen thuishouden, kan twee dingen betekenen: dat hun kinderen of zichzelf verkouden of ziek zijn, of dat ze hun kinderen niet naar school willen brengen omdat zij zich zorgen maken over de gezondheidsrisico's hiervan. De ouders die in de eerste categorie vallen, volgen het advies van de overheid en het RIVM op. Het is dan ook de tweede groep die nu aandacht verdient, omdat zij niet meegaan in de adviezen.

Aandacht voor de zorgen van ouders

De aandacht van beleidsmakers lijkt nu vooral uit te gaan naar praktische zaken op 'de routekaart' waarmee de maatregelen versoepeld worden. Maar als een deel van de ouders besluit hun kinderen thuis te houden, zullen de problemen die de sluiting van opvang en onderwijs voor kinderen, ouders, de economie én de samenleving met zich mee heeft gebracht, deels blijven bestaan.

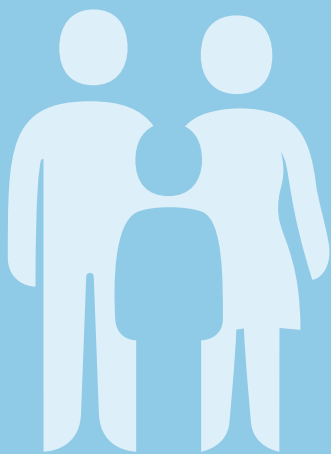
Het thuishouden van kinderen kan ook voor onrust zorgen en ouders die nog niet twijfelen aan het twijfelen brengen. Begin maart zagen we bijvoorbeeld dat ouders zelf hun kinderen thuis begonnen te houden en de overheid deels in reactie hierop de scholen en opvang sloot. Daarom is het in de versoepelingsfase ook nodig om stil te staan bij de percepties en ervaringen van ouders en de rest van Nederland. De overheid vraagt ouders met zorgen nu deze met hun huisarts en de school of opvang te bespreken (Nederlands Jeugd Instituut 2020).

Het vertrouwen in informatie van huisartsen en naasten is groot (Dekker et al. 2018), dus het is goed denkbaar dat ouders via deze weg gerust kunnen worden gesteld. Dit gaat echter voorbij aan de zorgen die er bij huisartsen en instellingen zelf kunnen leven en het grote beroep dat er door de overheid al op deze partijen wordt gedaan. Daarom is ondersteuning vanuit de overheid, wellicht met hulp van brancheorganisaties, cruciaal. Er kan hierbij worden gedacht aan goede en transparante handhaving van de hygiëneregels, bescherming voor ouders met gezondheidsrisico's en duidelijke communicatie. Omdat ouders verschillen in hun zorgen, mogelijkheden en wensen zou het waardevol zijn als er rekening wordt gehouden met de verschillende uitgangspunten van

ouders. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gekeken naar de gezondheidsrisico's in het gezin en de vraag of deze te ondervangen zijn. En naar de manieren waarop ouders die hun kinderen liever thuishouden, maar dit vanwege werk niet kunnen, gerustgesteld kunnen worden.

In de rest van deze notitie zetten we uiteen wat er bekend is over discrepanties tussen de percepties van ouders enerzijds en de overheid en experts anderzijds, waar het gaat om de vraag wat goed is voor kinderen. We baseren ons hierbij op twee eerdere SCP-studies die laten zien dat ouders de ideeën van experts niet altijd delen. Vervolgens passen we de inzichten uit deze studie toe op de unieke omstandigheden in deze crisistijd.

2 In de schoenen van ouders

Ouders spelen een sleutelrol bij beleid dat zich op kinderen richt. De overheid kan voorzieningen aanbieden, zoals kinderopvang en een rijksvaccinatieprogramma, maar het zijn de ouders die bepalen of zij hun kinderen hiernaartoe brengen. Eerder onderzoek binnen en buiten het SCP laat zien dat een groot deel van de ouders gebruikmaakt van deze voorzieningen en het gevoel heeft dat dit goed is voor henzelf en hun kinderen. Een deel van de ouders blijkt echter geen of weinig vertrouwen te hebben in datgene wat de overheid als 'goed' voor kinderen beschouwt. Dit vertrouwen is bovendien niet onder alle sociale groepen even groot. We illustreren dit aan de hand van twee SCP-studies.

Kinderopvang

Er is in recente jaren veel in kinderopvang geïnvesteerd; inspectierapporten van de GGD en pedagogisch onderzoek laten zien dat de opvang in Nederland van hoge kwaliteit is (Slot et al. 2019). Kinderen zijn veilig op de opvang en de opvang komt hun ontwikkeling ten goede. In *Kijk op Kinderopvang* (Roeters en Bucx 2018) hebben we onder-

zocht of ouders ook op deze manier naar de kinderopvang kijken. Hoewel ouders over de hele linie positief zijn, bleek een deel van de ouders sceptisch te zijn over de kwaliteit van de opvang. Dit blijkt onder andere uit de antwoorden van ouders op de stelling dat kinderen veilig zijn op de opvang. Driekwart van de ouders met kinderopvang is het eens met deze stelling. Dit is een ruime meerderheid, maar betekent ook dat een kwart er niet zonder meer van overtuigd is dat het er veilig is en zich dus zorgen maakt. Hier zien we dus dat datgene wat evident is voor de overheid en experts, dat voor ouders niet hoeft te zijn. Dit is iets waar beleid rekening mee moet houden en effectief beleid op zou moeten inspelen.

Vaccinatie

Een tweede onderzoek dat suggereert dat een deel van de ouders beperkt vertrouwt op de inzichten van de overheid en wetenschappers, is het Continu Onderzoek Burgerperspectieven (COB), dat heeft gekeken naar het vertrouwen van burgers in informatie over vaccinaties (Dekker, Van der Ham en Wennekers 2018). Hiervoor zijn overigens niet

alleen ouders ondervraagd. Ook hieruit komt naar voren dat de meeste mensen vertrouwen hebben in de overheid en wetenschappelijke onderzoeksinstellingen, maar dat er ook een substantiële groep is waarbij het vertrouwen laag is. Iets meer dan 60% van de Nederlanders vertrouwt overheidsinstellingen waar het om vaccinaties gaat en rond de 75% heeft vertrouwen in wetenschappelijke onderzoeksinstellingen (zoals het RIVM). Andere onderzoeken, zoals het zelfaanmeldpanel EenVandaag Opiniepanel (EenVandaag 13-6-2019), suggereren eveneens dat een deel van de ouders niet op informatie van de overheid vertrouwt waar het vaccineren betreft.

Beide onderzoeken laten ook zien dat de ene ouder de andere ouder niet is. Het onderzoek naar kinderopvang vond aanwijzingen dat ouders met een laag opleidingsniveau kritischer zijn over de opvang. Dit is in lijn met het COB en ander SCP-onderzoek naar publieke opinies, dat laat zien dat het vertrouwen in overheidsinstanties onder lage sociaal-economische groepen relatief laag is. Een risico van dit sociale verschil is dat het sociale ongelijkheid versterkt. De kinderopvang en het onderwijs kunnen er immers niet goed in slagen om kansengelijkheid te bestrijden als ouders met lage inkomens en opleidingsniveaus hun kinderen thuishouden.

3 Zorgen in tijden van corona

Het SCP-onderzoek laat zien dat dat een groot deel van de burgers vertrouwen heeft in de overheid en experts, maar dat er ook twijfels bestaan. Beide onderzoeken zijn voor de huidige crisis uitgevoerd, maar suggereren dat de overtuiging van de overheid dat het openen van de scholen en opvang veilig is, niet door alle ouders zal worden gedeeld. En dat de bereidheid van ouders om hun kinderen naar school en de opvang te brengen de komende maanden kan fluctueren.

Gezondheidsrisico's

Het is denkbaar dat het vertrouwen van ouders extra getest wordt doordat er door de ernst van deze gezondheids crisis veel op het spel staat. Ouders zullen daardoor wellicht bang zijn dat hun kinderen proefkonijnen zijn in een gevaarlijk experiment. Voor een deel van de ouders zal daarbij gelden dat zichzelf of andere naasten door gezondheidsproblemen tot een risicogroep behoren en zij daarom geen risico's willen nemen.

Onzekerheid

Een tweede reden waarom juist nu het vertrouwen van ouders onder druk kan komen te staan, is dat de verschillen in inzicht over de vraag of het veilig is dat kinderen weer naar school en de opvang gaan zeer zichtbaar zijn. Het COB laat zien dat degenen die weinig vertrouwen in informatie met betrekking tot vaccinaties hebben, dat vaak toeschrijven aan de (gepercipieerde) dubbele boodschap van experts: als de wetenschappers het niet eens zijn, waar moet je als burger dan op afgaan?

Ook tijdens de huidige crisis zijn de wetenschappelijke inzichten niet eenduidig en definitief en het kabinet geeft openlijk toe dat het zijn beslissingen op incomplete informatie baseert (New York Times 2020; NOS 2020; Rijksoverheid 2020). Daarnaast kan het voor ouders verwarrend zijn dat andere landen strengere maatregelen aanhouden en Duitsland bijvoorbeeld recent besloten heeft kleine kinderen nog niet naar school te laten gaan.

Deze onzekerheid en verschillen in aanpak zijn inherent aan wetenschappelijk onderzoek en het nieuwe van deze crisis. Mogelijk wordt deze onzekerheid kleiner naarmate de scholen en opvang langer open zijn en er geen tekenen zijn dat dit het aantal besmettingen doet stijgen. Dit neemt echter niet weg dat ouders nu onzeker kunnen zijn over de keuze om hun kinderen weer naar school en de opvang te brengen.

Praktische knelpunten

Los van deze zorgen kunnen er ook praktische knelpunten spelen die het voor ouders aantrekkelijker kunnen maken om hun kinderen voorlopig thuis te houden. Denk aan wisselende haal- en brengtijden voor verschillende kinderen, korte dagen en schooltijden en openingstijden van de BSO die niet op elkaar aansluiten. De kans is dus aanwezig dat ook ouders die twijfelen, daarom besluiten hun kinderen voorlopig nog niet te brengen.

Verskillende keuzes

Het is ook denkbaar dat ouders ondanks dat zij zich zorgen maken, hun kinderen toch naar de opvang en school brengen. Het vertrouwen dat ouders in de overheid, het Outbreak Management Team (OMT) en het RIVM hebben, zal namelijk slechts één factor zijn in hun overweging. Het is lastig gebleken om thuiswerk en de zorg en begeleiding van kinderen op elkaar af te stemmen; ouders kunnen het daarom toch prettig vinden hun kinderen weg te brengen. En voor sommige ouders zal het simpelweg noodzaak zijn

om hun kind te brengen. Dit was al zo voor de ouders met vitale beroepen, maar nu zullen er waarschijnlijk veel werkgevers zijn die van hun werknemers verwachten dat ze weer meer inzetbaar zijn.

Het is ook goed denkbaar dat verschillende groepen ouders verschillende keuzes zullen maken. Als – in lijn met het eerdere onderzoek – het juist de ouders met een lage sociaal-economische status zijn die sceptischer zijn, bestaat er een kans dat sociale verschillen versterkt worden. Immers, als het zo is dat vooral de ouders met lage inkomens en opleidingsniveaus hun kinderen thuishouden, blijven juist hun kinderen die de positieve effecten van school en opvang mislopen (Roeters en Bucx 2020; SCP 2020).

Ten slotte

Journalist Thomas Pueyo beschrijft de periode tot het moment waarop er een breed beschikbaar vaccin is, als een dans waarbij mensen afwisselend de dansvloer af moeten (om het virus in te perken) en op moeten (om de economie en maatschappij te laten herstellen) (Pueyo 2020). Dit kan betekenen dat we een lange periode tegemoet gaan waarin burgers hun beslissingen moeten baseren op wisselende boodschappen en adviezen van de overheid. Vertrouwen in de overheid en de experts is daarmee van groot belang, maar komt door de wisselende boodschappen op hetzelfde moment ook onder druk te staan.

Colofon

Sociaal en Cultureel Planbureau

Contactpersoon

Lisette Kuiper
T +31 6 11 03 52 35
l.kuiper@scp.nl

Bezuidenhoutseweg 30 | Den Haag
Postbus 16164 | 2500 BD Den Haag

Auteur

Anne Roeters

Den Haag, 15 mei 2020

**Maatschappelijke
Effecten Corona**